

5. Fišerová Vlasta: Rodina, industrializace a mechanismus tvorby statusu
6. Formánek Miloslav: K politické analýze československé sociologie
7. Houška Jiří: Soudobý kapitalismus a socialistická revoluce
8. Houška J. — Kára K. — Tlustý V.: Sociologická teorie a společenská praxe
9. Hrabě J. — Podzemský O.: Bedřich Engels a jeho přínos k sociologické teorii ozbrojeného násilí
10. Huláková Marie: Lenin a kultura
11. Charvát František: Filosofická východiska systémového pojetí v soudobé marxistické filosofii
12. Charvát František: K technice tzv. „inverzního dotazníku“ při obsahové analýze verbálních dokumentů
13. Charvát František: Význam Leninova odkazu pro metodologickou orientaci současné společenské vědy
14. Charvát F. — Kučera J.: K teorii sociální závislosti
15. Janoušek Jaromír: Sociálně psychologické problémy dialogu při spolupráci
16. Jiruška Karel: Plánování rozvoje venkova (se zvláštním zřetelem na kulturní aspekt)
17. Kahuda František: Prolegomena k metodám diagnostické analýzy osobnosti
18. Kaláb Miloš: Marxistické principy pojetí sociální struktury a změny
19. Kaláb Miloš: Historický materialismus a marxistická koncepce sociologie
20. Katriak Martin: Lenin a vědecká metoda v sociologii
21. Khol Josef: Výzkum systémových vazeb determinant sociálního jednání
22. Kohout Jaroslav: Sociologie a řízení socialistického podnikání
23. Kolář Jaroslav: Sociální status vedoucích
24. Košťál J. — Košťálová T. — Hlavsa J.: Kreativní potenciál a jeho využívání v organizacích
25. Krejčí Jaroslav: K sociologickým aspektům rozvoje vědy jako informačního systému
26. Křížová Eva: Vztah mezi základním a aplikovaným výzkumem VTR
27. Kunstová Alena: Postavení a důležitost statistiky (ve výzkumu sociologického týmu)
28. Kutta František: Společenské podmínky řešení krize systému organizace a řízení
29. Kvasnička Boh.: O vývine vztahu kresťanov v Československu k socializmu
30. Librová Eva: Volný čas v přírodním prostředí a druhé byty
31. Macháček Lad.: Sociológia mládeže a výchovy na Slovensku
32. Macháček Lad.: Sociologické aspekty plánovania a školskej reformy stred. všeob. vzdel. školy z hľadiska demokratizácie prístupu k vzdelaniu na Slovensku
33. Musil Jiří: Plánování měst jako sociální proces
34. Nečásková Milena: Mobilita vědeckých pracovníků v ČSSR
35. Padevět Karel: Sociologický výzkum vzdělání a kvalifikace pracujících v ČSSR
36. Pašiak Ján: Mládež a povolání na Slovensku
37. Plško Štefan: Problémy adaptácie v podmienkach štruktúrnej zmeny spoločnosti
38. Pospíšilová Anna: Možnosti a výhody plánování v oblasti vzdělávání dospělých
39. Richta Radovan: Vědeckotechnická revoluce a socialismus
40. Rychtařík Karel: Leninův přínos k rozvoji sociologického myšlení
41. Řehák J. — Hübschmannová M.: Etnikum a komunikace
42. Sagara Dušan: Sociologické aspekty riadenia poľnohospodárskych družstiev
43. Soukup Miroslav: K výzkumu přežití lidského druhu: Metodologické podněty k řízení společnosti v Leninově díle
44. Slejška Dragoslav: Pracovní skupina jako subsystém podnikové instituce a jako subsystém pospolitosti osazenstva
45. Šafář Zdeněk: Základní údaje o sociální diferenciaci v československé socialistické společnosti
46. Šťastný Zdeněk: Profesionalizácia ako faktor zmien rurálnej society
47. Tondl Ladislav: Věda jako povolání
48. Zeman Karel: Únava, biologický rytmus, spánek a volný čas

*

K významným tématům kongresu se bude Sociologický časopis i nadále vracet.

Bach

Československo-sovětské filosofické symposium ve Smolenicích

V posledních letech se důležitou pravidelnou formou spolupráce mezi československými a sovětskými filozofy stávají společná symposia. Letošní československo-sovětské symposium, které se konalo ve dnech 5.—9. října ve Smolenicích za přítomnosti sovětských, maďarských a československých filozofů, se zabývalo jednou z nejdůležitějších otázek současné doby, problematikou vědeckotechnické revoluce, onou naléhavou potřebou všestranné analyzovat otázky podstatných změn probíhajících ve vědě a technice, které začínají ve zvýšené míře ovlivňovat společenský život i život jednotlivců. Společenské důsledky těchto změn jsou důležitým faktorem vývoje v současném třídně rozděleném světě.

Výrazně se ukazuje, že vědeckotechnická revoluce je podstatnou vnitřní složkou společenského pokroku a v tom že je organickou součástí, předpokladem urychleného rozvoje vyspělé socialistické společnosti.

Smolenické rozhovory, pro které krásné pro-

středí a slovenská pohostinnost vytvořily krajně příznivý rámec, se soustředily hlavně na analýzu dvou rozhodujících témat: na pojetí vědeckotechnické revoluce a její vztah k socialismu a na otázky změn v podstatě i úloze současné vědy. Mnohostranným způsobem se diskuse orientovala jak na centrální otázky vymezení problému, na metodu přístupů i rozbor jednotlivých komponent problematiky, tak i na vnitřní logiku rozvoje vědy a techniky a jejich společenské souvztáznosti.

První část jednání vycházela z referátu R. Richty, F. Kutty, N. I. Podmarkova, J. S. Melesčenka, S. V. Šuchardina, S. S. Tovmasjana. Akademik Kedrov ve svém úvodním vystoupení vyzdvihl důležité aspekty charakteru současných vědeckotechnických změn, které je nutno posuzovat komplexně včetně jejich společenských důsledků. Obecný rozvoj vědeckotechnických změn v současném světě je poznamenán protikladem mezi prakticky neomezenými možnostmi vědy a techniky a možností různých společenských systémů tyto změny rozvíjet a využívat. Hlavní pozornost by měla být proto zaměřena na řešení tohoto protikladu. V současných podmínkách je možné uplatnit leninskou tezi o charakteristice socialismu tak, že současná fáze rozvoje socialismu v SSSR představuje sepětí sovětské moci s plným ovládnutím vědeckotechnických procesů.

Během prvních dvou dnů byly předneseny další referáty, které se soustřeďovaly na užší aspekty problému vědeckotechnické revoluce.

Diskuse se pak zaměřila na některé osově problémy. Nejvýznamnější z nich byla otázka pojetí vědeckotechnické revoluce, kde se jistým způsobem vyhranily dva přístupy — je-li to možné tak označit — přístup užší a širší. Hlavním sporným bodem těchto přístupů byla otázka do jaké míry je nutné chápat proces vědeckotechnických změn v jeho společenských souvislostech, jaké jsou hranice společenských důsledků vědeckotechnických změn. Některé příspěvky vycházely spíše z širšího přístupu k otázkám vědeckotechnické revoluce. Vědeckotechnická revoluce zahrnuje hluboké změny v logice vnitřního procesu vědeckého poznání, které postihují změny v technice, úrovni výrobních sil, obsahu společenské práce i řízení společnosti. Revoluce ve vědě je nutno chápat v širším pojetí jako kvalitativně podstatné změny v jejích základech i v její společenské funkci.

K tomuto pojetí se přikláněla řada diskutujících, i když někteří zvýrazňovali určité odlišnosti, zvláště v tom, že význam vědeckotechnické revoluce je nutno vidět především v podstatné změně společenské funkce vědy, v tom, že dynamika vědeckotechnické revoluce spočívá především v připravenosti společenských struktur vědu a techniku přijímat, v tom, že změny ve struktuře vědy vedou k růstu potenciálu vědy a tím se vytvářejí podmínky pro změny v její společenské funkci.

Některé příspěvky volily užší přístup, který více akcentoval vztah vědy a techniky v pojetí vědeckotechnické revoluce. Objasnění tohoto vztahu by podle některých diskutujících

umožnilo interpretovat sociálně ekonomické důsledky současných změn ve vědě a technice. V diskusi bylo vysloveno i stanovisko, že analýza by se měla nejprve zaměřit na změny ve vědě a na jim odpovídající odraz v oblasti techniky. Tyto poznatky umožní studovat důsledky současného procesu vědeckotechnické revoluce.

Značná pozornost byla v první části tematického programu věnována vztahu mezi vědou a technikou, tomu, jak změny v technice působí na změny ve struktuře výrobních sil i základní objevy ve vědě. Řada diskutujících upozornila na nové formy vztahu vědy a techniky v současné době. Akademik Kedrov poukázal na tři základní uzlové etapy ve vztahu vědy a techniky.

V souvislosti s významným příspěvkem P. V. Kopnina se objevila řada dalších problémů. V této souvislosti byly kladeny otázky zda lze proces vědeckotechnických změn nazvat revolucí, není-li to proces evolučního charakteru, zda změny ve struktuře vědy mají charakter revolučního zvratu a zda se tyto změny projeví skutečně v kvalitativně nové funkci vědy, zda nedochází jenom k revolučním změnám v jednotlivých komponentách vědeckotechnické revoluce. V diskusi byla předložena i hypotéza, že vědeckotechnická revoluce je revoluční fází procesu vědeckotechnického pokroku a otázka jak je možné charakterizovat vznik, průběh a dovršení vědeckotechnické revoluce.

V současné době dochází k revoluci ve vědě, která je vyvolána zásadními změnami v logice myšlení. Neprojevuje se však jako obecná revoluce ve vědě, ale jako revoluční změny v jednotlivých disciplínách. Změny v oblasti techniky také nejsou tak obecné. K revoluční změně ovšem dochází ve společenské funkci vědy. Z toho je patrné, jak úzce je spjat sám proces vědeckotechnické revoluce s velkou společenskou revolucí naší doby, s přechodem od kapitalismu ke komunismu.

Otázce vztahu obou současných společenských systémů, kapitalismu a socialismu byl věnován referát F. Kutty, který poukázal zvláště na to, že samotná podstata kapitalistického systému je v rozporu se společenskými důsledky vědeckotechnické revoluce. Přesto však je nutné analyzovat fáze průběhu vědeckotechnické revoluce v kapitalistických zemích a hodnotit její vliv na jejich rozvoj. Přitom zůstává skutečností, že kapitalismus není s to řešit základní společenské problémy vyvolané vědeckotechnickou revolucí. F. Kutta podrobil kritice buržoazní teorie, které se pokoušejí dokázat, že vědeckotechnická revoluce bude schopna probíhat uvnitř kapitalismu, aniž by došlo k jeho změně.

Během jednání byla věnována pozornost i problematice rozvoje kultury a jejího vztahu k vědeckotechnické revoluci. K těmto otázkám vystoupili se zásadními příspěvky J. Filipec a F. Tököi. Rozvoj kultury v současné epoše vědeckotechnické revoluce hraje důležitou roli v ovlivňování společenských důsledků vědeckotechnické revoluce i v postavení člověka v současné společnosti.

Druhý tematický okruh se zabýval otázkou změn v podstatě a úloze současné vědy. Základní referáty k tomuto tématu předložili J. Zelený a I. T. Frolov. Rozsáhlá diskuse se rozvinula k otázce k jakým změnám dochází v základech současné vědy. V diskusi bylo oceněno a rozvinuto stanovisko J. Zeleného o typologii změn v pojetí racionálnosti. S důležitými příspěvky k referátu vystoupili zvláště P. V. Kopnin, R. Rich- ta, N. I. Rodnyj. Velkou pozornost vzbudil příspěvek P. V. Kopnina, který vychází z předpokladu, že základem vědního poznání je logika v širším (epistemologickém) pojetí. Změny v podstatě vědy je nutné proto hledat v oblasti logických principů vědeckého poznání a z tohoto hlediska je možné pozorovat mnohé podstatné změny ve vědeckém poznání. Rozvoj současné logiky a jejích poznatků je třeba také konfrontovat s metodickým přístupem dialektického materialismu. Živou diskusi vyvolal příspěvek I. T. Frolova, který charakterizoval současné změny v podstatě vědy srovnáním s měněním se postavením biologie. Souhlasné i nesouhlasné názory byly v diskusi vysloveny také k problému priority určité vědecké disciplíny jako vedoucí disciplíny v určitém období. S. V. Suchardin poukázal na to, že významná úloha biologie spočívá v současné době v řešení vzájemného vztahu člověka a technicko-výrobního systému.

R. Richta ve svém vystoupení zdůraznil nutnost dalšího rozpracování základní teze o vědeckotechnické revoluci zvláště z hlediska přímé souvislosti mezi změnami ve struktuře vědy a změnami v její společenské úloze. To se týká nejen oblasti věd přírodních a technických, ale i věd společenských. Vznik marx-leninských společenských věd je právě výrazem vyššího stupně angažovanosti vědy v oblasti poznání společnosti a tím i v růstu společenského významu vědy jako celku.

V souvislosti s celou projednávanou problematikou seznámili sovětští filosofové plénum s diskusí o pojetí materiálně technické základny komunismu, která v současné době probíhá v SSSR.

Nejdůležitějším výsledkem sympozia o vědeckotechnické revoluci je společně propracování základního marxisticko-leninského pojetí vědeckotechnické revoluce a jeho vztahu k socialismu, na němž se účastníci po bohaté diskusi a při mnohostrannosti přístupů plně shodli. To vytvořilo základ pro další společnou výzkumnou činnost. Tato spolupráce znamená vyšší formu integrace vědecké práce. Závěr diskuse logicky vyústil v dohodu o pracovních otázkách zvláště na přípravě společné publikace o charakteru vědeckotechnické revoluce, která bude předložena jako společný československo-sovětský příspěvek na světovém filosofickém kongresu v roce 1973.

Byl stanoven i další postup prací v rozpracování hypotéz, základních tezí i pojmo- věho systému problematiky vědeckotechnické

revoluce. Dořešení celé řady otázek v těsné spolupráci umožní, aby získané poznatky mohly být využity společenskou praxí.

V našem krátkém sdělení jsme se zaměřili na stručný záznam ze smolenických rozho- vorů. K celé problematice i k příspěvkům ze symposia se bude časopis dále vracet.

Miloš Svoboda — Karel Müller

Teoretická konference „Engels a naše sou- časnost“

Ve dnech 13.—14. října 1970 se konala v Brně teoretická konference s mezinárodní účastí věnovaná 150. výročí narození Bed- řicha Engelse. Jejím pořadatelem byla re- dakce Nové myslí spolu s Vysokou školou politickou ÚV KSČ, Ústavem marxismu-leninismu ÚV KSČ a Jihomoravským KV KSČ, jehož vedoucí tajemník K. Neubert také v úvodu vystoupil. Kromě předních čes- koslovenských odborníků, teoretických pra- covníků z vědeckých ústavů a vysokých škol, ideologických pracovníků krajských výborů KSČ a vyšších stranických orgánů se jí zúčastnili také vědci ze Sovětského svazu a Německé demokratické republiky. Význam konference byl podtržen i přítomností a vy- stoupením tajemníka ÚV KSČ, J. Fojtíka a rektora Vysoké školy politické ÚV KSČ V. Kvěše.

Konference měla souhrnně postihnout En- gelsův myšlenkový odkaz a zdůraznit jeho aktuální význam pro teorii a praxi socialis- tické výstavby. S těmito záměry a posláním konference seznámil její účastníky ve svém zahajovacím projevu šéfredaktor Nové myslí L. Hrabovský.

Program konference byl doslova „nabit“. Celkem bylo předloženo 29 referátů.¹

Tajemník ÚV KSČ J. Fojtík ve svém refe- rátu zdůraznil, že revizionisté se v posled- ních letech soustřeďují na to, aby vy- volali nedůvěru v historickou perspektivu komunismu, aby ukázali marxismus-lenini- smus jako učení, které již neodpovídá sou- časným podmínkám, jako učení, se kterým si jeho stoupenci sami nevědí rady. Na živých stránkách Engelseva díla pak tuto revizio- nistickou kritiku vyvrátil a poukázal zejména na zkrslování myšlenek B. Engelse o stra- nickosti, o jednotě strany a lidu, na umělé konstruování rozporu mezi prvotními pra- cemí Marxovými a Engelsovými a jejich pozdějšími díly. Zdůraznil, že z Engelsových děl se učíme rozumět současnosti, chápat své slabiny a správně oceňovat další postup.

Hlavní referát *Engelsova osobnost a jeho dílo z hlediska aktuálních úkolů teorie a praxe naší strany a výstavby socialismu* přednesl ředitel Ústavu marxismu-lenini- smu ÚV KSČ, V. Ruml. Zdůraznil v něm především obrovský rozsah Engelsovy činnosti a jeho teoretický odkaz jako živý zdroj po-

¹ Souborné vydání všech materiálů je obsaženo ve zvláštním listopadovém čísle *Nové myslí*.